

נועים אליעזר

הקרי משפט
עמותה לחקר המשפט היהודי (ע"ד)
שיעורי מורינו הגאון רבי אליעזר רוט שליט"א
אמור תשפ"א * מס' 181

כשעבר על מצות קידוש ה' האם נפסל לעדות

ונקדשתי בתוך בני ישראל
(ויקרא כ"ב, ל"ב).

עדות האנוסים לאחר שבאו לכלל
כשרות על מה שראו מקודם

א) הנה בשו"ע חו"מ (סימן ל"ה סעיף ז') לענין הגדת עדות, כתב: "וכל אלו אם גוי או עבד ראה אותם והעיד אחר שנתגייר ונשתחרר אינו נאמן". - והש"ך (שם סק"ז) הביא מתשו' מהר"א ששון (סימן צ') בנידון עדות האנוסים לאחר שבאו לכלל כשרות, דאינם נאמנים, מטעם דבעינין תחילתו וסופו בכשרות. - והש"ך פליג, דאנוסים שבאו לכלל כשרות, כשרים, מכיון דשפיר דייקי שהרי היו יהודים בינם לשמים.

בפולגותא דהמהר"א ששון והש"ך בהא
דאמרינן דגוי לא דייק בראיית עדות

ב) דיסוד סברת המהר"א ששון הוא מפני דלא דייק, וכדאיתא בכתובות (כ"ח:). - והש"ך העלה דדוקא לענין עדות קיום דלא בעינן מתחילתו וסופו בכשרות, מכל מקום אמרינן דהגוי לא נאמן מפני דלא דייק.

בדברי הרמ"א באהע"ז סי' מ"ב סעיף ה'

ג) והנה הרמ"א באהע"ז (סימן מ"ב סעיף ה') כתב: "אלו האנוסים שהוצרכו להמיר מכח יראה ואי אפשר להם למלט על נפשם ובצנעה מקיימים המצות הם כשרים לעדות". - ומקורו מתשו' ריב"ש (סימן י"א). והיינו דאף על פי דעברו על מצות קידוש השם, לא נפסלו לעדות.

קושיית התומים ע"ד הרמ"א

ד) והתומים (בסימן ל"ה סק"ה) הקשה מתשו' הרשב"א (ח"א סימן אלף רל"ז) דגם בגוונא דאנסוהו גויים לזנות עם אשה הוי ליה רשע דמוכרח ליהרג ולא יעבור. וצ"ע.

תירוץ ה"קצות החושן

ה) אכן ה"קצות החושן" (בסימן ל"ה סק"ד) כתב ליישב קושיית התומים, דגם בגוונא שאינו נפסל לעדות אמרינן דאין אדם משים עצמו רשע, ולכן אינו נאמן לומר אני זניתי עם אשתך. - וז"ל הקצוה"ח: "ולפי מ"ש לא קשה, דשם [ברשב"א] כתב באומר אני זניתי עם אשתך דלא פלגינן דיבוריה ואינו נאמן, וז"ל וליכא למימר אפילו באומר אני זניתי עם אשתך פלגינן דיבוריה דיש לומר באונס, דהא אונס לא משכח דאין קישוי אלא לדעת ובאנסוהו גוים הא ייהרג ואל יעבור ע"ש. ואם כן כיון דעל כל פנים שלא כהוגן עשה, דהא דינא הוא שיהרג ואל יעבור ואין אדם משים עצמו רשע אפילו במה שאינו נפסל על ידו, וכדמוכח מש"ס פרק ב' דכתובות שם (י"ט:), שאמרו בטעמא דרבי מאיר משום דיהרג ואל יעבור, וזה ברור". עכ"ד.

דעת השמעתתא בהתומים

ו) אולם בספרו "שב שמעתתא" (שמעתתא ז' פרק ה') חזר בו ה"קצות החושן", מחמת סוגיא דיבמות (כ"ה). דאמרינן דאם גזלן דאורייתא כשר לעדות אשה הרי הוא נאמן לומר הרגתיו, אפילו לרב יוסף דלית ליה פלגינן דיבורא, ואין עדותו מתבטלת משום דאין אדם משים עצמו רשע, ומבואר דדוקא היכא דפסול לעדות הוא דאינו משים עצמו רשע.

ביאור השמעתתא בהא דשו"ע

אהע"ז סי' י"ז סעיף ו'

ז) דיעוי"ש בשמעתתא דמייתי הא דקיי"ל בשו"ע אהע"ז (סימן י"ז סעיף ו') דבשעת הגזירות מתירים נשים על פי בעלי תשובה שמעידים מה שראו בעת צרה, אף על פי שהמירו דתן מכח אונס. והוא מתשו' הרא"ש (כלל נ"ד סימן א'). והיינו דלא הוי תחילתו בפסול, מכיון דהוי אנוסים. - והקשה השמעתתא, דהגם שפסק

הרמב"ם (פ"ה מיסודי התורה ה"ד) באלו שלש עבירות שעליהם נאמר יהרג ואל יעבור דאם עבר ביטל מצות עשה ונקדשתי, ומשמע דאינו אלא עשה, אכתי ראוי להיות פסול לעדות. ואף על גב דרשע לא מקרי אלא בעובר עבירה שיש בו מלקות או מיתת בית דין, וכדאיתא בסנהדרין (כ"ו:), אבל מבטל עשה אינו רשע להיות פסול לעדות, היינו היכא דעושה להכעיס דאין בו חשש חימוד. אבל כל שעושה משום חימוד אפילו לא עבר עבירה שיש בו מלקות פסול להעיד משום רשע דחמס, וכמבואר בשו"ע חו"מ (סימן ל"ד סעיף ג'), והני נמי שאין עושין להכעיס ראוי לפסול משום רשע דחמס כיון דעושין לתאבון. - וכתב השמעתתא, בזה"ל: "לכן נראה דעיקר הטעם דכשרים משום דיצרו תקפו, ואשכחן בגמרא פרק זה בורר (סנהדרין כ"ו:) גבי חשוד לעריות דס"ל לרב נחמן דכשר לעדות, ופירשו מקצת מפרשים אפילו ודאי עבר משום דיצרו תוקפו, ואם כן מכל שכן באלו שנאנסין בנפשו דיצרו תוקפו, ואף על גב דבא על ערוה פסול, היינו משום דהתם מצי טפי לכוף יצרו, אבל באונס הריגה אף על גב דעבר אמימרא דרחמנא איו פסול להעיד משום דיצרו תוקפו". עכ"ד.

בקושיית ה"דברי אמת"

ח) והנה יעוי"ש בשמעתתא דהביא תשו' בעל ה"דברי אמת", שהובאה ב"נודע ביהודה" (קמא אהע"ז סימן ע"ד), שהקשה מהא דאמרינן בכתובות (י"ט:), בהא דאמר רבי מאיר אין נאמנין לפוסלו, ואמר רב חסדא קסבר רבי מאיר עדים שאמרו להם חתמו שקר ואל תהרגו יהרגו ואל יחתמו שקר. וחזינן דבכהאי גוונא דאנוסים כל שיהרג ואל יעבור פסול לעדות. ע"ש. [וכיו"ב כתב התומים (בכללי מיגו אות ק"ה) ע"ש].

תירוץ השמעתתא

(ט) ובספר "שב שמעתתא" הנ"ל, תירץ: "וכבר כתבנו בזה בספר קצות החושן (סימן ל"ה סק"ד) דלא קשה מידי, דאף על גב דאנוסין אין פסולין בכך לעדות, מכל מקום כל שעשו שלא כדין וכתורה, אין אדם משים עצמו רשע לומר שעשה שלא כתורה והלכה, וכמו שהבאנו שם ראייה לזה מהא דאמרו (כתובות י"ט:): בעדים שאמרו אמנה היה דברינו אין נאמנים משום דעולה הוא ואין אדם משים עצמו רשע, ולא מציינו שנפסלו עדים שחתמו עצמן על אמנה, אלא על כרחך דאפילו במקום שלא נפסל לעדות כל שאינו כתורה הוא ליה משים עצמו רשע, ואין אדם נאמן על עצמו בכך. ע"ש. - וכעת הנה מצאתי כדברינו אלה מפורש בחידושי הרשב"א פרק ב' דכתובות (י"ט:). ע"ש, בהא דאמר רב חסדא קסבר רבי מאיר עדים שאמרו להם חתמו שקר ואל תהרגו יהרגו ואל יחתמו שקר, וז"ל, ואף על גב דקיי"ל אין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש אלא שלשה דברים כו', מכל מקום מדת חסידות הוא דליקטליה ולא יחתמו שקר, ואי לא עביד הכי משוי נפשיה רשיעא. וקסבר רבי מאיר דאפילו בכהאי גוונא אין אדם משים עצמו רשע שאינו חסיד. עכ"ל. ומבואר דאפילו היכא דליכא איסור תורה אלא שאינו חסיד בכך הוי ליה משוי נפשיה רשיעא, ומכל שכן היכא דעובר על דת שמחוייב לעשותו דהוי ליה משוי נפשיה רשע". עכ"ד. וכ"כ ה"מנחת חינוך" (מצוה צ"ה ורצ"ו אות ל"ה). וכ"כ ב"חידושי הר"ם" (ח"מ סימן ל"ד ס"ק כ"ו). וכיו"ב כתב בשו"ת "עמודי אור" (סימן פ"ז ס"ק יא).

דברי השמעתתא

(י) והנה השמעתתא (שם) כתב: "ובתומים (סימן ל"ה סק"ה) הקשה מתשובת הרשב"א (ח"א סימן אלף רל"ז) שכתב, באומר אני זניתי עם אשתך

דלא פלגינן דיבורא לומר לאונסו, דאנוס לא משכחת, דאין קישוי אלא לדעת, ובאנסוהו גויים יהרג ואל יעבור, הרי דמיפסל לעדות באלו שיהרג ואל יעבור. ע"ש. - ובספר קצות החושן (סימן ל"ה סק"ד) שם ישבתי גם כן בזה דאינו נאמן לומר אני זניתי עם אשתך, דאפילו באנסוהו דלא מפסל לעדות, אבל אכתי משים עצמו רשע, כיון שבדין היה לי להירג ולא לעבור ואין אדם משים עצמו רשע אפילו בדבר דלא מיפסל על ידו. ע"ש. - וכעת התבוננתי בדברי הרשב"א ליכא למימר הכי, דהא מוכח בש"ס דהיכא דלא מיפסל לעדות משוי נפשיה רשע, וראיה מהא דאמרו ביבמות פרק ב' (כ"ה). בהא דתנן הרגתיו ולא ישא את אשתו, הוא נינהו דלא ישא הא לאחר תנשא, והאמר רב יוסף פלוני רבעני לאונסי הוא ואחר מצטרפין להורגו, לרצונו רשע הוא והתורה אמרה אל תשת ירך עם רשע להיות עד חמס, וכי תימא שאני עדות אשה דאקילו בה רבנן, והאמר רב מנשה גזלן דדברי תורה פסול לעדות אשה. ע"ש. ומשמע דאלו גזלן דברי תורה כשר לעדות אשה מהימן לומר הרגתיו, ואף על גב דמשים עצמו רשע. וכן משמע בהא דאמר רב יוסף לרצוני רשע הוא והתורה אמרה אל תשת ירך עם רשע, ומבואר דוקא היכא דפסול לעדות הוא דאין אדם משים עצמו רשע". עכ"ד.

ביישוב קושיית ה"דברי אמת"

(יא) ובהא דס"ל להרשב"א בכתובות (י"ט). דאפילו היכא דאין איסור תורה, רק שאינו חסיד בכך, הוי ליה משוי נפשי רשיעא, וכתב השמעתתא דזהו דוקא היכא דלא נאמנים לומר בתורת עדות אנוסים היינו מחמת נפשות, דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד, אלא כל שאין כתב ידם יוצא ממקום אחר ואמרו כתב ידינו הוא זה, אבל קטנים היינו פסולי עדות היינו אין נאמנים אליבא

דחכמים אלא בתורת מיגו דאי בעי הוי שתקי, ואליבא דרבי מאיר אין נאמנים משום דלא מהני מיגו מכיון דלא כדין עבדי הוי ליה מיגו במקום חזקה, דאמרינן מסתמא כדין עבדי, במיגו דלא נאמנים בכך, אבל כשנאמן בתורת עדות ממש לא נפסל אלא היכא דמשוי נפשיה רשע הפסול לעדות, אבל היכא דמשוי נפשיה רשע דלא נפסל לעדות הוי ליה עד. - ולפי זה נתיישב קושיית המהר"י בכר דוד בעל ה"דברי אמת" הנ"ל, דהא שיטת רבי מאיר דמכיון דאין נאמנין בתורת עדות אלא בתורת מגו, וכיון דלא עדין עבדי לא מהימני בתורת מיגו דהוי ליה מיגו במקום חזקה. ולכן מסתבר דהרשב"א בתשו' פליגי וס"ל דאנוסים גם כן כל היכא דיהרג ואל יעבור פסול לעדות, ואף על פי דלא ביטל אלא מצות עשה דונתקדשתי, מכל מקום כל שהוא לתיאבון מיפסל אפילו בעבירה דרבנן, ומכל שכן בעבירה דאורייתא. - והרא"ש בתשו' (כלל ס"ד סימן א') דס"ל להכשיר, הוא מפני דיצרו תוקפו.

בפלוגתא דהפוסקים אם בביטול מות ונתקדשתי נפסל לעדות

(יב) והנה במש"כ השמעתתא דגם כשביטל רק מצות עשה דונתקדשתי נפסל לעדות, יעוי' ב"פרי מגדים" (בפתיחה כוללת אות כ"ה) שכתב כיו"ב, ע"ש שכתב דבביטול מצות עשה מתחייב מכת מרדות, וכשנתחייב מכת מרדות נפסל מדרבנן. - אולם יעוי' ב"ברכי יוסף" בשו"ע חו"מ (סימן ל"ד סק"י) בשם תשו' "חוט שני" (סימן י"ח) דאינו נפסל לעדות. וכ"כ מה"נתיבות המשפט" (שם סק"א). - ויעוי' ב"מנחת חינוך" (מצוה ס"ד סק"ד) שהקשה מזבחים (ז'): דאם לא עשה תשובה על עשה והביא עולה הוי זבח רשעים. וע"ע ב"נחל יצחק" (סימן ל"א ענף ע').

דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם מועדי ה' אשר תקראו אותם מקראי קדש אלה הם מועדי (ויקרא כ"ג, ב').

רבינו בחיי (כאן) כתב: "אלה הם מועדי הזכיר בכל המועדים, כי יום מועדי הוא. והזכיר בו שבת היא לה' אלהיכם בכל מושבותיכם, ולא אמר חוקת עולם לדורותיכם בכל מושבותיכם, שאילו אמר כן, היה בשמעו שינהוג איסור המלאכה בכל מושבות לדורות, ואף בבית המקדש. אבל עתה כשהזכיר בכל מושבותיכם בא הכתוב לאסור מלאכת השבת בכל מושבותינו בלבד, לא בבית המקדש.

ביאור האלשיך בטעם דקרבנות ציבור קרבו בשבת

א והנה האלשיך בפירוש על התורה "תורת משה" בפרש ויקהל (שמות ל"ה, ב) ביאר כיו"ב, שהקשה אמאי קרבנות הציבור מקריבין בשבת, ולמה הם עדיפים מעשיית המשכן שאינה דוחה את השבת. ותירץ, שמלאכות שבת נאסרו במושבותיכם, כדכתיב לא תבערו אש בכל מושבותיכם, והמשכן לא נקרא מושב של הקב"ה עד שנגמרה בנייתו והוקם המשכן, אבל עצם בנייתו עדיין קרינן ביה מושבותיכם.

בהכנה שבמעשה המשכן לדבר שהוא קודש אבל שבת היא גוף הקדושה

ויעוי"ש עוד בפירוש האלשיך, שנתקשה למה כתוב תיעשה ולא תעשה. וז"ל: "ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש וכו', כל יחללו שבת במעשה המשכן כו', ושמה תאמרו הלא ק"ו הדברים אם פקוח נפש וכיוצא בו על ספק שמא על ידי כך יעבוד את ה' ויתקרב אליו נדחה השבת, וגם ברית מילה אינה רק מצוה אחת הגורמת התקרבות בצד מה אליו יתברך, דוחה שבת, משכן שכביכול אנו לוקחים את הקדוש ברוך הוא שידור בינינו על אחת כמה וכמה שידחה שבת מפניו, על כן אמר אלה הדברים

וכו', לומר הביטו וראו כי אין ראוי לחלל שבת על מלאכת המשכן, כי הלוא המשכן וכליו בהעשותם, עדיין אין בהם קדושה עד ויקם המשכן על מכוננו ותשרה עליו שכינה, נמצא שאין מעשה המשכן רק הכנה אל דבר, שאחר העשותו יהא קדש, אמנם השבת אין צ"ל שהיא עצמו קדש, כי אם שגם יריק וישפיע בנו קדש, היא נפש יתירה הנשפעת בנו מאיתנו". עכ"ד.

הוספת הנתח"מ בספרו "נחלת יעקב" ע"ד האלשיך

ב ובספר "נחלת יעקב" על התורה, מבעל הנתבות (בפרשת ויקהל), כתב: "עייין אלשיך שהקשה למה מלאכת המשכן לא תדחה שבת כמו הקרבנות. ועוד הקשה למה כתוב תיעשה, הוי ליה למימר תעשה, שהאדם פועל ועושה. ותירץ דהקרבנות הם מעשה אדם, והם חשובים אצל הקדוש ברוך הוא כל כך, עד שהם דוחים השבת, מה שאין כן מלאכת המשכן, הכל נעשה מאת ה' בעצמו, והוא מעשה ה', כמו המנורה שהשליך אותה באש, וכל המשכן והקמתו נעשה מאליו במעשה ה', כי כל הדברים לא היה בכח בני אדם לעשותם רק מעשה ה' המה, והקדוש ברוך הוא קבע מנוחה לעצמו ביום שבת". עכ"ד. - ומקור דבריו הוא בזוה"ק (ריש פרשת פקודי) שאדם שנתן ידו לעשות מלאכה מיד בא המלאך ומסייעו לגמור את המלאכה, ונגמרת מאליה, וכדכתיב (שמות ל"ט, ל"ב) "ותכל כל המלאכה", ואחר כך כתיב "ויעשו בני ישראל".

ביאור המהרי"ל דיסקין עה"ת

ג והשלמת הדברים מצינו בדברי המהרי"ל דיסקין על התורה (בריש פרשת ויקהל), שפירש על פי זה לשון הפסוק (שמות ל"ה, ב) ששת ימים תיעשה מלאכה, ולא תעשה מלאכה כמו בעשרת הדברות, לפי שכאן עסקין במלאכת המשכן, שהיה בא מלאך ומסייעו, והיתה הו"א שמותר לעשות כן גם בשבת דהוי שנים שעשאוה, ולזה בא הפסוק ואומר דאף על פי ששת ימים תיעשה המלאכה בסיוע המלאך,

מכל מקום ביום השביעי יהיה לכם קודש, שאסור לכם לעבוד. והטעם כי שבת שבתון לה' שגם אצל הש"ת זה שבת, ואם כן המלאך לא יסייע אתכם בשבת, ונמצא שתעבדו לבד, וזה אסור לכם לחלל שבת לצורך המשכן. ע"ש.

קושיית ה"קבא דקשייתא"

ד והנה ה"חלקת יואב" בקונטרס "קבא דקשייתא" (קושיא ס"ג) הקשה בהא דמבואר בשבת (ע"ד), דאם טוו מהעז פטור משום דהוי כלאחר יד, והרי החלקת מחוקק באהע"ז (סימו קכ"ג סק"א) והבית שמואל (שם סק"א) כתבו דהפטור של כלאחר יד נפיק מקרא דמלאכת מחשבת, ואם כן במשכן דכתיב ביה מלאכת מחשבת למה היה כשר מה שהנשים טוו מן העיזים. - והקשה עוד, דהלא מבואר בירושלמי, שהובא ברמב"ן במלחמות פ"ק דסוכה (ט'). דהיה עשייתן צריה כוונה לשמן, אפילו חציבת אבן ואריגת הכל היה צריך עשייה לשמה, ואיך יוכשר כלאחר יד. ע"ש.

ביישוב קושיית ה"קבא דקשייתא"

אכן לפמשנ"ת י"ל דהם רק נתנו את ידם על המלאכה, ומלאך מהשמים היה מסייעם לגמור את המלאכה, וממילא אין בזה חסרון של כלאחר יד.

בהא דקבלו למשכן ממה שנשים טוו

ה והנה כיו"ב יתיישב מה שנתקשו המפרשים, לשיטת ר"ת בתוס' בגיטין (מ"ה:): בד"ה כל כו', שאשה אינה יכולה לאגוד לולב או לעשות ציצית מפני שהיא פטורה, דאם כן איך קבלו במשכן מה שהנשים טוו, הרי נשים אינם מצוות בבנין המשכן, דהזמן גרמא. - אכן לפמשנ"ת י"ל דמכיון שגמר המלאכה נעשה בידי שמים, ורק תחילת המלאכה היה בידי נשים, גם ר"ת מודה דכשרים.

בתשו' מהרש"ם ח"ו סי' מ"ד

ו ובעיקר דברי רבינו בחיי (כאן) בביאור הטעם שלא כתיב גבי שבת חוקת עולם לדורותיכם בכל מושבותיכם, שאילו אמר כן

בלבד, וצ"ע. ובקידושין ל"ז מושבות דגבי שבת איצטריך סלקא דעתך אמינא ליבעי קידוש בית דין כמועות, ומפרש שם גבי מושבות דגבי חלב ודם ומצה ומרור ע"ש". עכ"ד המהרש"ם.

ביאור המהרש"ם בהא דהוצרכנו לילפותא להתיר מלאכת שבת במקדש

(ז) והנה ע"ש בתשו' מהרש"ם הנ"ל, שכתב עוד: "הנה עוד הקשה, למה לי קרא להתיר מלאכת שבת במקדש, הרי נלמד מלא תבערו אש בכל מושבותיכם וכו', כדדריש שבת כ' ע"א. י"ל למאי דס"ל לרבי עקיבא בנזיר מ"ח סוף ע"א, דיש חילוק בין חד לאו לתרי לאוין, לכן איצטריך קרא לנזיר וכהן גדול, אם כן מקרא דלא תבערו לא נשמע רק להבערה לחוד דשרי במקדש. ואי הוה כתיב חקת עולם הוה דרשינן דבא לאסור במקדש כשעושה ב' מלאכות, לכן לא נקט חקת עולם. וגם לרבי ישמעאל דאמר התם מה לי חד לאו וכו', י"ל דאי הוה כתיב חקת עולם הוה סלקא דעתך אמינא דקרא קמ"ל לחלק בין חד לאו לתרי לאוין, לכן לא כתב הכא חקת עולם. אף דבזבחים ל"ב פלוגתא דאביי ורבא בהואיל ואישתרי וכו', והכא כו"ע והכא כו"ע י"ל דהוה סלקא דעתך אמינא דקמ"ל קרא דחקת עולם לאשמעינן דלא אמרינן הכי". עכ"ד.

סימן ס"ו מכמה מקומות בזה, ושם הביא מהמכילתא פרשת תשא דדריש לדורותיכם דגבי שבת שינהוג הדבר לדורות. ולפי דברי הרמב"ן תיקשי למה לי קרא. ומצאתי בספר מרכבת המשנה על המכילתא פרשת תשא שכתב דמשום דסמך שבת למלאכת המשכן הוה סלקא דעתך אמינא דבזמן שאין משכן אין שבת נוהג, קמ"ל לדורותיכם. אף לפי זה יש לומר דכיון שכבר השמיעו בפרשת תשא לדורותיכם אין צריך להשמיענו שנית בפרשת אמור, מה שאין כן גבי יום הכפורים. - ואף דבפרשת אחרי נקט חקת עולם ביום כפור, יש לומר דשם סמך מצות עינוי לחוקת עולם, ובפרשת אמור סמך איסור מלאכה. ובתורת כהנים פרשת ויקרא סימן קפ"ט דרי שחקת עולם לבית עולמים, (ופירש התורה והמצוה [להמלבי"ם] שלא יטעו דדוקא בזמן המשכן שנאסר להם בשר תאוה) לדורותיכם, שינהוג הדבר לדורות בכל מושבותיכם בארץ ובחוץ לארץ, ולא אדע מה שידרוש גבי יום כפור דכתיב גם כן, וכן בעצרת, ובמכילתא פרשת בא סוף פר' ז' דריש לדורותיכם שומע אני מייעוט דורות שנים, ת"ל חקת עולם תחגוהו, ובמרכבת המשנה בשם נחלת יעקב דמכל מקום איצטריך לדורותיכם דאם לא כן הוה סלקא דעתך אמינא חקת עולם לדור זה

היה במשמעו שינהוג איסור המלאכה בכל מושבותיכם לדורותם אפילו בבית המקדש, אבל עתה כשהזכיר בכל מושבותיכם בא הכתוב לאסור מלאכת השבת בכל מושבותיכם בלבד, ולא בבית המקדש. יעוי' בתשו' מהרש"ם ח"ו (סימן מ"ד) שנשאל, שהרי ביום הכפורים גם כן כתיב מלאכה לא תעשו חוקת עולם לדורותיכם בכל מושבותיכם, אף על גב שגם ביום הכפורים מותר לעשות מלאכה במקדש לצורך עבודה.

דברי המהרש"ם

ויעוי"ש בשו"ת מהרש"ם שכתב: "והנה י"ל למאי דאיתא בביצה י"ח ע"ב מי איכא מידי דבשבת שרי וביום כפור אסור, כיון דבשבת מותר מלאכת מקדש, מכל שכן דביום כפור שרי, ולכן אין מקום טעות ביום כפור. ונקט חוקת עולם לדורותיכם וכו', מטעם שכתב הרמב"ם שם, משום דכתיב מקודם ועינייתם את וכו' והקרתם וכו' וכל מלאכה וכו', הוה סלקא דעתך אמינא סאיסור מלאכה ומצות עינוי תליא בקרבנות, ואם כן מקריבין שרי, לכן קמ"ל חקת עולם לדורותיכם, וכן במצות עומר וחג השבועות, ע"ש בפסוק בעצם היום הזה. ועיין ספר התורה והמצוה [להמלבי"ם] על התורת כהנים פרשת אמור

קרא חצי מגילה ואחר השלימה

גדולה, ליום אחרון אמר לאוהבו עשה לי סעודה קטנה כדי שאהנה ממך. ע"ש. ומבואר דכלפי מה שהקריבו ישראל שבעים פרים כנגד שבעים אומות העולם כל ימות החג, ואחר שהשלימו הקרבנות ביום הושענא רבה, אומר הקב"ה לישראל אוהבו עשה לי סעודה קטנה כדי שאהנה ממך.

בדברי החינוך מצוה שכ"ד

(ב) והחינוך (מצוה שכ"ד) ביאר יסוד ענין מצוות ארבעה מינים, בזה"ל: "לפי שימי החג הם ימי

סעודה קטנה כדי שאהנה מכם כו'. פר אחד איל אחד. אלו כנגד ישראל, התעכבו לי מעט עוד, ולשון חיבה הוא זה, כבנים הנפטרים מאביהם והוא אומר להם קשה עלי פרידתכם עכבו עוד יום אחד, משל למלך שעשה סעודה כו', כדאיתא במס' סוכה (נ"ה): "עכ"ל.

בסוגיא דפוכה נ"ה ע"ב

דבסוכה (נ"ה): איתא, אמר רבי אליעזר הני שבעים פרים כנגד מי, כנגד שבעים אומות, פר יחידי למה, כנגד אומה יחידה, משל למלך בשר ודם שאמר לעבדיו עשו לי סעודה

עצרת הוא (ויקרא כ"ג, לו).

פירש רש"י, עצרת הוא. עצרתי אתכם אצלי, כמלך שזימן את בניו לסעודה לכך וכך ימים, כיון שהגיע זמן להפטר, אמר בני בבקשה מכם, עכבו עמי עוד יום אחד קשה עלי פרידתכם.

בפירוש רש"י פרשת פנחס

(א) הנה בפרשת פנחס (במדבר כ"ט, ל"ה) פירש רש"י, וז"ל: "ומדרשו באגדה, לפי שכל ימות הרגל הקריבו כנגד שבעים אומות, וכשבאים ללכת אמר להם המקום בבקשה מכם עשו לי

חקרי משפט

עמותה לחקר המשפט היהודי
(ע"ר) מס' 580442473

לעמותה אישור מס הכנסה
לפי סעיף 46
לפקודת מס הכנסה.

משרד:

רח' הרב קוטלר 21 ב"ב,
טל/פקס: 03-5785091

דוא"ל:

chekermishpat@gmail.com

Chikrei Mishpat Institute

Office:

21 Harav Kotler St.
Bney Brak
Tel / fax: 03-5785091

יצחק בך בעשרים ושנים אותיות שכתבת לנו בתורתך, ב' תרי ק' עשרים". עכ"ש.

בביאור המהר"י וייל סי' קצ"ב בקיוב מצות סוכה נעשה שותף במעשה בראשית

והביאור במה שאמר הקב"ה לישראל ביום שמיני עצרת "עכשיו אני ואתם נשמח יחד", וי"ל עפ"מ ש"כ ה"באר היטב" בשו"ע או"ח (סימן תרל"ט סק"א) בשם תשו" מהר"י וייל (סימן קצ"ב) בזה"ל: "המקיים מצות סוכה כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית". עכ"ל. - ולפי זה מתבאר דעכשיו שקיימו מצות סוכה ונעשו שותפים עמו במעשה בראשית, מעתה אני ואתם נשמח יחד.

בזוה"ק פרשת צו ופרשת נח

ויתפרש בזה הא דאיתא בזוה"ק פרשת צו (ח"ג ל"ב ע"א) בזה"ל: "וישראל בימא דא [הושענה רבה] מסיימי דינין דלהון וכו', ליומא אחרא [שמיני עצרת] זמינין לאשתעשעא במלכא לנטלא מניה ברכאן לכל שתא, ובההוא חדוותא לא משתכחי במלכא אלא ישראל בלחודייהו, ומאן דיתיב עם מלכא ונטל ליה בלחודיה, כל מה דבעי שאיל ויהיב ליה וכו', ועל דא כתיב (מלאכי א', ב') אהבתי אתכם אמר ה'". ע"ש. ומבואר דיום שמיני עצרת מסוגל ביותר לקבל כל מה שישאל מהקב"ה. - ובזוה"ק פרשת נח (ח"א ס"ד ע"א) איתא: "[משל] למלכא דזמין רחמיה בסודתא עילאה דעביד ליה ליומא רשימא, הא רחמיה דמלכא ידע דמלכא אתרעי ביה, אמר מלכא השתא אנא בעי למחדי עם רחמיאי וכו', ובעוד דאיהו בלחודי עם מלכא, שאיל ליה כל צרכי ויהיב ליה, וחדי מלכא עם רחמיה בלחודי ולא אתערבין אחרינין בינייהו, כך ישראל עם קודשא בריך הוא, בגין כך כתיב ביום השמיני עצרת תהיה לכם". עכ"ש. ומפורש דהטעם דהוא עת רצון, היינו מפני שהקב"ה מזמין את ישראל לבדם, בלא שרי אומות העולם, להיות עמו לבדם, ומי שיושב עם המלך לבדו יכול לשאול ממנו כל מה שירצה. ובהא מייתי בפרשת צו, את הפסוק (מלאכי א', ב') "אהבתי אתכם אמר ה'".

שמחה גדולה לישראל, כי הוא עת אסיפת התבואות ופירות האילן בבית, ואז ישמחו בני אדם שמחה רבה, ומפני כן נקרא חג האסיף, וצוה האל לעמו לעשות לפניו חג באותו העת, לזכותם להיות עיקר השמחה לשמו. ובהיות השמחה מושכת החומר הרבה ומשכחת ממנו יראת אלקים בעת ההיא, ציונו ה' לקחת בין ידינו דברים המזכירים אותנו, כי כל שמחת לבנו לשמו ולכבודו וכו'. - ואם תשאל, שמיני עצרת שיש בו שמחה גדולה לישראל למה לא היה ניטל בו. - התשובה, כי יום שמיני עצרת כולו לה', וכמו שאמרו ז"ל משל למלך שעשה סעודה וכו', כדאיתא במדרש, ולבסוף אמר להם עכבו עמי יום אחד שקשה עלי פרידתכם, ולפיכך נקרא עצרת, ואם כן אין צריך זכרון אחר". עכ"ל. והיינו דאין צורך בשמיני עצרת להזכיר לאדם שתהא שמחתו לה' ולא ישך אחר החומר, מכיון דכל עיקרה של שמחת שמיני עצרת הוא כולו לה', וכדמייתי מהמדרש שאמר הקב"ה עכבו עמי יום אחד שקשה עלי פרידתכם. ומבואר דשמחה זו היא עם הקב"ה.

בילקוט שמעוני פרשת פנחס

אולם בילקוט שמעוני (פרשת פנחס, רמז תשע"א) גרסינן, דבשמיני עצרת "אני ואתם נשמח יחד". והיינו, דהוי גם שמחה של ישראל. - דאיתא התם: "אמר רבי אלכסנדר מישל למלך שבאת לו שמחה, כל שבעת ימי המשתה היה בנו של מלך טורח עם האורחים, וכיון שיצאו שבעת ימי המשתה אמר המלך לבנו, יודע אני שכל שבעת ימי המשתה היית טורח עם האורחים, עכשיו אני ואתה נשמח יום אחד, ואיני מטריח עליך הרבה, אלא טול תרנגול אחד וליטרא אחת של בשר. כך כל שבעת ימי החג ישראל עסוקים בקרבנותיהן של אומות העולם וכו', וכיון שיצאו שבעת ימי החג, אמר הקב"ה לישראל עכשיו אני ואתם נשמח יחד, ואיני מטריח עליכם הרבה, אלא פר אחד ואיל אחד, וכיון ששמעו ישראל כך התחילו מקלסין להקב"ה ואומרים זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו (תהלים ק"ח, כ"ד), אמר רבי אבין אין אנו יודעין במה לשמוח אם ביום אם בהקב"ה, בא שלמה (שיר השירים א', ד') ופירש נגילה ונמשך בך, בך בתורתך, בך בישועתך, אמר רבי